

Wiara wobec współczesności, red. Ignacy Bokwa, Marek Jagodziński, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2014, ss. 222, ISBN: 978-83-64181-49-8.

Problematyka wiary jako odpowiedzi człowieka na Boże objawienie stanowi zagadnienie ciągle aktualne. Akt wiary, opierając się na zaufaniu, implikuje intymną relację człowieka z Bogiem. Przez możliwy dla wszystkich dar wiary człowiek wchodzi na drogę prowadzącą ku fascynującej rzeczywistości, jak pisze autor natchniony w Hbr 11,1: „Wiara zaś jest poręką tych dóbr, których się spodziewamy, dowodem tych rzeczywistości, których nie widzimy”.

Papież Paweł VI, na którego wypowiedź powołują się we wstępie Redaktorzy recenzowanej książki (s. 7), stawia pytania skierowane do każdego: „Czy pojmujecie, czym jest wiara? Czy rozumiecie, jak bardzo jest ona wewnętrzna, jak właściwa każdej duszy, aczkolwiek zaofiarowana i możliwa dla wszystkich? Jak bardzo jest ważna i jak zasadnicza dla religii i dla życia?”. Człowiek ciągle musi stawiać sobie pytanie o wiarę, mieć świadomość jej wewnętrznego charakteru, ponieważ jest to sprawa zasadnicza dla ludzkiej egzystencji. W tę refleksję wpisuje się książka *Wiara wobec współczesności*,

pod redakcją księdza Ignacego Bokwy i księdza Marka Jagodzińskiego, która stanowi kolejny tom serii wydawniczej „Radomskiej Biblioteki Teologicznej” Instytutu Teologicznego UKSW w Radomiu, której redaktorami są: ksiądz Marek Jagodziński i ksiądz Daniel Swend. Autorzy recenzowanego tomu podejmują tematykę wiary jako centralnego fenomenu chrześcijańskiej egzystencji.

Zgodnie z zamysłem redaktorów, praca zbiorowa została podzielona na trzy części, w których szczególnie autorzy podejmują zagadnienie wiary w jej powiązaniu z: kulturą (część I: *Wiara a kultura*), rozumem (część II: *Wiara a rozum*) oraz środowiskiem społecznym (część III: *Wiara a środowisko społeczne*).

W części I znajdują się trzy teksty: księdza Ignacego Bokwy, Izabelli Smentek i księdza Edwarda Sienkiewicza. Ksiądz Ignacy Bokwa, w artykule zatytułowanym *Ewangelizacja tęsknot na dziedzińcu pogan*, podejmuje interesująco aktualny temat ewangelizacji w kontekście nowego ateizmu, który paradoksalnie jest też wołaniem o zaspokojenie niezwywalnych tęsknot człowieka, jakimi są: pragnienie sensu oraz nadzieja ostatecznego spełnienia. Analiza została dokonana w kontekście tych pozycji współczesnej literatury pięknej, w których autorzy próbują się zmierzyć z fenomenem Boga. Ateistycznym tendencjom zostaje przeciwstawiony aspekt teologiczny jako jednocześnie możliwość nawiązania dialogu z niewierzącymi.

Izabella Smentek pisze o *Specyfice głoszenia wiary w zlaicyzowanym świecie na przykładzie kazań biskupa Franza Kamphausa*, wskazując na zawartą w tych kazaniach łagodną sugestię i cierpliwość, bez polemik i przekonywania z pozycji autorytetu, co pobudza do refleksji nad wiarą. Natomiast ksiądz Edward Sienkiewicz w tekście pt.: *Wiara a polityka* ukazuje problematykę politycznego zaangażowania katolików. Rozpoczyna on od sprecyzowania pojęć: wiara i polityka, które w wielu dyskusjach i sporach są błędnie rozumiane. Autor wyprowadza wniosek, że kwestia relacji wiary i polityki musi być uporządkowana w oparciu o pewne zasady, czyli obowiązujące kryteria, a zatem o wartości, których nie posiada, ani nie wytwarza polityka; musi je zatem czerpać z zewnątrz, co tak naprawdę oznacza, że czerpie je z religii. Ludzie wierzący w polityce są przede wszystkim strażnikami przestrzegania wartości. Kościół zaś nie może rezygnować z misji głoszenia prymatu Boga nad wszelkimi rozstrzygnięciami instytucjonalnymi.

Część II recenzowanej książki zawiera pięć tekstów dotyczących wiary w relacji z rozumem. Otwiera ją artykuł księdza Stanisława Kowalczyka *Klasyczne i współczesne koncepcje rozumu/racjonalności*. W odniesieniu do klasycznych koncepcji Autor odwołuje się do Platona, Arystotelesa, św. Augustyna i św. Tomasza z Akwinu. Wskazuje, że współczesne koncepcje rozumu i racjonalności są inspirowane ideologią epoki oświecenia, a w tej perspektywie rozum ludzki nie tyle poznaje prawdę, co raczej decyduje o jej użyteczności w życiu.

W kolejnym tekście: *Wiara i różne formy jej wypaczenia*, autorstwa księdza Daniela Swenda, podjęty został temat różnych wypaczeń wiary w obrębie elementu przedmiotowego (Boga) – Jego niewłaściwego pojmowania, aż do negacji Jego istnienia; w obrębie elementu podmiotowego (człowieka) – deformacji w rozumieniu i przeżywaniu wiary przez redukcję jej wyłącznie do sfery samego tylko intelektu, samej woli czy samego uczucia; a także w obrębie relacji podmiotu do przedmiotu wiary – na zasadzie zbytniego pasywizmu albo przesadnego aktywizmu człowieka. Autor wyprowadza wniosek, że wobec rozmaitych zagrożeń wiary potrzeba rzetelnego namysłu i zrozumienia, czym jest wiara, aby dawała ona radość i prowadziła człowieka ku zbawieniu.

W kolejnym artykule: *Wiara a relatywizm*, ksiądz Józef Warzeszak ukazuje zagrożenie dla wiary ze strony relatywizmu w zakresie prawdy, co podważa początki i celu wszystkiego oraz prowadzi do agnostycyzmu. Na podstawie nauczania Benedykta XVI, a także Jana Pawła II, autor podejmuje również kwestię relatywizmu etycznego i moralnego, zagrożeń relatywizmem w sprawach religijnych, a także roli ludzi wierzących i ich postawy wobec relatywizmu zarówno w życiu społecznym, jak i w zakresie życia rodzinnego oraz wychowania. Człowiek wierzący powinien pokonywać trudności płynące z relatywizmu i nie lękać się iść niekiedy niejako pod prąd takim trendom, aby pomimo niekorzystnych warunków być blisko Chrystusa i dawać świadectwo o swojej wierze. W tym kontekście autor wyprowadza wniosek, że warto pogłębiać znajomość wiary, ponieważ nierzadko niski poziom wiedzy jest przyczyną chwiejności w wierze.

Na koniec tej części recenzowanej książki zatytułowanej *Trójca Święta – wyzwanie dla wiary*. Trójca Święta jest prawdziwym wyzwaniem dla wiary, ponieważ treścią wiary jest sam Bóg. Jednak

to od człowieka zależy (zwłaszcza od jego rozumu), w jaki sposób ta wiara skonkretyzuje się i czy uzna on w swoim życiu prawdę o Bogu w Trójcy Świętej. Na podstawie nowości w wierze Abrahama oraz ewangelicznego opisu oświecenia umysłów uczniów idących do Emaus (Łk 24,45), a także działania Ducha Świętego, Autor zwraca uwagę, że Trójca Święta się nie starzeje, zaś historia zbawienia pokazuje, iż Bóg nie przestanie zaskakiwać i obalać czysto ludzkiej pewności ustalenia raz na zawsze niewzruszonych zasad wiary; wychodzi bowiem z ciągle nowymi wyzwaniem nie pozostawiając człowieka w duchowym letargu.

Drugą część książki zamyka tekst księdza Marka Skierkowskiego: *Potrzeba nowej apologetyki wiary*. Nawiązując do nauczania kardynała Williama Levady, prefekta Kongregacji Nauki Wiary w latach 2005-2012, Autor stawia aktualną tezę, że adresatem nowej apologetyki ma być nie tylko formalny przeciwnik chrześcijaństwa, ale też obojętny lub zsekularyzowany chrześcijanin. Nie wystarczy już dzisiaj samo wykazywanie prawdziwości objawienia, lecz konieczna jest przekonująca argumentacja, że Jezus Chrystus ma decydujące znaczenie dla rozwoju człowieka i jego codziennego życia.

Ostatnia, trzecia część książki, dotyczy wiary w relacji do środowiska społecznego. Znajdują się w niej cztery artykuły. Tę część otwiera tekst księdza Marka Jagodzińskiego, w którym zostało podjęte zagadnienie *Kościół jako środowisko wiary* ze wskazaniem na eklezjalne uwarunkowania wiary oraz na przeszkody w wierze wynikające ze znamion ponowoczesności. Podmiotem wiary jest konkretny człowiek, który przeżywa osobową relację z Bogiem. Ważne jest zatem zwrócenie uwagi na jej wymiar interpersonalny. Człowiek i Bóg są dla siebie wzajemnie partnerami. W tym kontekście Autor zwraca uwagę na społeczny wymiar życia wiary, aby wskazać na jej charakter dialogiczno-dialektyczny w Kościele, co polega na „byciu zadaniem i stawianiu się” oraz „przejmowaniu i współkształtowaniu”. Dopełnieniem tej kwestii jest wymiar pneumatologiczny eklezjalnego środowiska wiary z darem Ducha Świętego w jedności Bożej Komunii.

W kolejnym tekście: *Tradycja jako wyraz żywej wiary*, ksiądz Sylwester Jaśkiewicz zwraca uwagę, że Tradycja należy do zasadniczych terminów w teologii i pozostaje nieodłącznie związana z Pismem Świętym i objawieniem. Jako nieustanny proces przekazywania Bożego objawienia, Tradycja jest wpisana w Kościół. Autor ukazuje bogactwo rzeczywistości Tradycji w kontekście dynamicznej i dialogicznej koncepcji objawienia przy stałej obecności Zbawiciela oraz ożywiającej działalności Ducha Świętego. W tej perspektywie przypomina, że Tradycja nie jest dziełem tylko ludzkim; kryje w sobie żywą i dynamiczną rzeczywistość doświadczenia spotkania z Jezusem Chrystusem oraz niewyczerpaną prawdę, której źródłem i gwarantem jest Duch Święty.

Ksiądz Jarosław Babiński w artykule *Zniekształcenia i substytuty wiary* najpierw zwraca uwagę na źródła kryzysu wiary, które zdają się niestety nie tracić na aktualności, a których należy szukać w ideach oświecenia: kulcie ludzkiego rozumu, micie postępu, autosoterycznym antropocentryzmie, czego konsekwencją jest szeroko pojęta sekularyzacja, dominacja tendencji materialistycznych w nauce z próbami usankcjonowanego prawnie ateizowania nauki, a także nowy ateizm, aż do uznania nauki jako „świeckiej religii”. Drugim źródłem kryzysu wiary jest liberalizm zakładający wykluczenie istnienia Boga. W tej sytuacji wolność staje się celem samym w sobie. Jest to wolność w sensie negatywnym (wolność „od”) z pominięciem jej wymiaru pozytywnego (wolności „do”). Autor zwraca przy tym uwagę na przemiany religijności, powstające hybrydowe jej formy, gdzie przynależność do określonej religii jest jednocześnie łączona z praktykowaniem rytów całkowicie z nią sprzecznych. Wskazuje na New Age jako mieszkankę rozmaitych wierzeń religijnych, która prowadzi do jakiejś syntetycznej panreligii. Substytutem religijności stał się dziś kult kultury, z wiarą w jej kompensacyjną funkcję ludzkich lęków, a także świecki mesjanizm stanowiący podstawy komunizmu i ideologii nazistowskiej, co prowadziło w historii do krwawych eksterminacji grup etnicznych, społecznych i całych narodów. Ma to związek z ideami eugeniki, segregacją rasową, świadomym rodzicielstwem czy poradnictwem genetycznym.

Ostatnim artykułem w omawianej książce jest tekst księdza Przemysława Artemiuka *Ludzie Boga – czyli o sensie i naglącej potrzebie świadectwa wiary*. Autor, powołując się na słowa Benedykta XVI z Listu Apostolskiego *Porta Fidei*, podkreśla, że jeśli wiara w Jezusa Chrystusa jest drogą do osiągnięcia zbawienia, to domaga się ona także dzielenia się nią z innymi. Autor akcentuje potrzebę świadectwa, które jest prostym następstwem przyjęcia wiary i życia według niej. Wskazuje na rzeszę męczenników-świadków

(łac. *martyr*), których świadectwo jest znakiem objawienia Bożego i argumentem jego wiarygodności. Odwołując się do nauczania Jana Pawła II, Autor zwraca uwagę, że świadectwo stanowi dowód miłości, ponieważ jego istotą jest czyn trudnej wierności Jezusowi Chrystusowi; jest ono potwierdzeniem ludzkiej godności, a także stanowi drogę do prawdy.

Podsumowując całość recenzowanej pracy zbiorowej, należy stwierdzić, że treści w niej zawarte są bardzo aktualne, na co wskazuje już sam jej tytuł, który oddaje intencję oraz istotę zawartych w niej przemyśleń. Czyta się ją z dużym zainteresowaniem. Poszczególne teksty zmuszają do refleksji nad zagadnieniem wiary oraz stanowią przyczynek do rozwoju wiedzy o współczesności. Książka z powodzeniem może służyć pomocą nie tylko w refleksji naukowej, ponieważ jej adresatami mogą być nie tylko teologowie, filozofowie czy kulturoznawcy, ale także duszpasterze, katecheci, studenci kierunków humanistycznych oraz ci, którzy są zainteresowani zmieniającą się rzeczywistością, ponieważ zagadnienie wiary we współczesnym świecie dotyczy każdego, nie tylko wierzących, ale również tych, którzy, uważając się za niewierzących, współlistnieją z nimi oraz współtworzą tę rzeczywistość.

Dariusz Adamczyk
Uniwersytet Pedagogiczny, Kraków
<http://doi.org/10.21852/sem.2017.2.19>